

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Томілінські читання

Матеріали VI науково-практичної конференції
з міжнародною участю, присвяченої 100-річному ювілею
кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я
Харківського національного медичного університету

м. Харків, 02 листопада 2023 року

Харків – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
Харківський національний медичний університет

Громадське здоров'я в Україні: проблеми та способи їх вирішення

Томілінські читання

*Матеріали VI науково-практичної конференції
з міжнародною участю, присвяченої 100-річному ювілею
кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я
Харківського національного медичного університету*

м. Харків, 02 листопада 2023 року

Харків
ХНМУ
2023

УДК 614.2(477)

Г 87

Затверджено
Вченою радою ХНМУ.
Протокол № 11 від 23.11.2023 р.

Редакційна колегія: М'ясоєдов В.В., Огнев В.А.,
Нестеренко В.Г., Сокол К.М.,
Мельниченко О.А., Подпрядова А.А.

Г87 **Громадське здоров'я в Україні: проблеми та способи їх вирішення «Томілінські читання»:** матеріали VI науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої 100-річному ювілею кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Харківського національного медичного університету, Харків, 02 листопада 2023 р. / ред. кол.: В.В. М'ясоєдов, В.А. Огнев, В.Г. Нестеренко та ін. Харків, 2023. 228 с. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10292542>

УДК 614.2(477)

© Харківський національний
медичний університет, 2023
© В.В. М'ясоєдов, В.А. Огнев,
В.Г. Нестеренко та ін., 2023

Секція 5.
ДЕТЕРМІНАНТИ ЗДОРОВ'Я, ПРОФІЛАКТИЧНІ СТРАТЕГІЇ

Семидоцька Ж.Д., Чернякова І.О., Красовська К.О. Психосоціальні та духовні аспекти старіння людства у сучасному світі	139
Бабієнко В.В., Мокієнко А.В., Валькевич Д.В. Кліматичні загрози водопостачанню Півдня України.....	142
Григоров М.М., Огнєв В.А., Нестеренко В.Г. Особливості харчування осіб молодого віку.....	145
Сокол К.М., Подрігало Л.В., Подрігало О.О. Обґрунтування уніфікованого підходу до прогнозування донозологічних станів здоров'я у школярів	147
Крупеня В.І., Просоленко Н.В., Каук О.І. Когнітивні розлади у осіб молодого та середнього віку та методи їх корекції....	149
Усенко С.Г., Малюкін І.Г., Усенко С.А. Особливості впливу факторів навколишнього середовища в умовах воєнного часу серед мешканців Харківської області.....	151
Дика Б.М., Громнадзкий О.В. Розлади психіки депресивного характеру серед молоді під час воєнного стану в Україні	153
Ткачук Н.В., Зелена Л.Б., Короїд М.Ю. Токсичність комплексу залишкових водонерозчинних та водорозчинних сполук одягу «Секонд-хенд» при його пранні синтетичними миючими засобами для дитячої білизни	154
Шаравара Л.П. Дослідження вмісту зважених частинок ультрадисперсного діапазону у атмосферному повітрі м. Запоріжжя	157
Міщенко М.М., Міщенко О.М. Тривожність у хворих після перенесеного мозкового інсульту як соціальна проблема.....	159
Севальєв А.І., Волкова Ю.В. Дрібні фракції пилу (PM ₁₀ та PM _{2,5}) як екологічна детермінанта здоров'я	161
Мирошниченко М.С., Бібіченко В.О., Кузнецова М.О. Профілактична стратегія попередження розвитку внутрішньогоспітальної інфекції в терапевтичних відділеннях лікарень м. Харкова	162

КЛІМАТИЧНІ ЗАГРОЗИ ВОДОПОСТАЧАННЮ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Бабієнко В.В.¹, Мокієнко А.В.², Валькевич Д.В.¹

¹Одеський національний медичний університет, м. Одеса

²Національний університет «Острозька академія»,

м. Острог, Рівненська область

Україна є однією з найменш водозабезпечених країн Європи. Як свідчить «Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року» [1], із змінами клімату ця ситуація буде загострюватися, перш за все на півдні країни. Це стосується погіршення якості поверхневих вод, що потребуватиме як додаткових заходів з очищення води, так і можливого транспортування води в ці регіони. Недостатність поверхневих вод потребуватиме залучення вод з глибоких підземних водоносних горизонтів. За умови недостатнього підживлення суміжних водойм від р. Дніпро можливе запровадження заходів з обмеження водопостачання [1].

Це повною мірою стосується українського узбережжя Чорного моря як рекреаційної зони, яка найбільш відвідувана туристами. Тут на збільшення загроз впливає застаріла інфраструктура систем водопостачання та водовідведення [2].

Цілком очевидно, що завданнями для вирішення накопичених проблем є будівництво нових, реконструкція та модернізація очисних споруд і формування планів дій з адаптації до зміни клімату у сферах управління водними ресурсами.

Події, які зараз відбуваються, призвели до значних, а іноді невідомих руйнувань критичної інфраструктури централізованого водопостачання та водовідведення міст, гідротехнічних споруд, що мали протипаводкове призначення та використовувалися для боротьби із шкідливою дією вод, а також об'єктів гідротехнічної мережі систем зрощення і дренажу. Наслідки військових дій призвели до посилення зазначених проблем [2].

Аналіз прогнозних кліматичних змін басейну Дністра показав, що зараз потрібно планувати адаптацію не лише відповідно до вже передбачуваних змін кліматичних параметрів, а й до можливості слабо прогнозованої поведінки кліматичної системи, характеристики якої поки невідомі. Це вимагає, з одного боку, більшого «запасу міцності» вживаних заходів, здатних працювати в широкому діапазоні можливих майбутніх змін клімату, а з іншого – постійних спостережень за кліматичними і похідними від них параметрами, аналізу і використання такої інформації для прийняття рішень [2].

Одними із найбільш уразливих до зміни клімату в басейні Дністра будуть наступні.

Водопостачання. Зниження рівня підземних вод, пересихання колодязів і джерел – основних постачальників води в сільській місцевості. Можливий дефіцит доступних водних ресурсів у нижній частині басейну і погіршення якості води.

Населення. Ризик для життя, пов'язаний з екстремальними погодними і гідрологічними явищами. Загальна уразливість внаслідок низького рівня доходів населення, соціального розшарування, погіршення демографічної ситуації, зниження якості освіти [3].

Розрахунки за глобальним сценарієм А1В для басейну Дністра показують імовірне зниження до 2050 року середнього і мінімального стоку в середній та нижній течії Дністра.

У районі питного водозабору в селищі Біляївка, що забезпечує водою Одесу, спостерігається погіршення якості води внаслідок збільшення концентрацій біогенних та органічних речовин. Води в нижній течії річки також забруднені такими небезпечними сполуками, як нафтопродукти, хлорорганічні пестициди, поліароматичні і леткі вуглеводні. Забрудненість малих річок басейну Дністра значно вища, зокрема через їх маловодність, зумовлену переважанням випаровування над опадами в нижній течії. Забруднені й ґрунтові води, про що свідчить низька якість води в колодязях сільської місцевості.

Основна частина проблем сконцентрується в середній і, особливо, нижній течіях Дністра. Тут буде спостерігатися найбільш виражене зниження середнього і мінімального стоку, збільшення висоти та інтенсивності дощових паводків, загострення проблеми водозабезпечення через зниження рівня і якості води.

Використання водно-балансового моделювання водного стоку дозволило встановити, що з 2041 року можливе припинення місцевого поверхневого стоку в маловодні роки в Херсонській, Одеській, Миколаївській, Дніпропетровській та Запорізькій областях [4].

Така ситуація загрожує різким погіршенням водопостачання міст і сіл регіону, обмежить розвиток аграрного сектора, погіршить санітарно-гігієнічні умови рекреаційних зон Причорномор'я. Особливо загрозливою є ситуація для комунального та промислового водопостачання міста Одеси, для якого р. Дністер є основним джерелом водопостачання.

Тому основними адаптаційними заходами для водного господарства півдня України слід вважати раціональне використання наявних водних ресурсів та їхній захист від забруднення. Варто вже зараз розпочати проведення рішучих заходів із метою подолання несанкціонованого відбору водних ресурсів із поверхневих і підземних джерел, заохочувати маловодні технології в регіоні, вводити нові альтернативні джерела водопостачання, не ігноруючи заходи з опріснення морської води чи перекидання водного стоку з інших регіонів, наприклад із басейну Дунаю. Окремо слід зазначити, що зменшення обсягів водних ресурсів вплине не лише на функціонування галузей економіки, але й може призвести до обмеження водопостачання населення [4].

Як показує даний аналіз кліматичних загроз для півдня України, загальна тенденція розвитку ситуації визнається як погіршення. Це особливо актуально, якщо врахувати старі проблеми водопостачання населення цього регіону, які не були вирішені до війни, а під час війни набули особливої гостроти.

Аналіз досліджень щодо взаємозв'язку якості питної води та інфекційною захворюваністю населення Одеси та Одеської області показав наступне.

Результати проведених досліджень [5] дозволяють судити, що у м. Одесі протягом 1970–2004 років провідна роль в етіології вірусного гепатиту А (ВГА) належала водному чиннику.

Показано персистувальний характер вірусного забруднення водних об'єктів Одеської області за 1994–2008 рр. [6]. Обґрунтовано недостатню ефективність існуючої системи водопідготовки на ВОС «Дністер» по відношенню до значимих вірусних контамінантів та високий ризик вторинної контамінації води вірусами у водорозподільних мережах міста.

Вивчено питому вагу водного фактору в структурі інфекційної та неінфекційної захворюваності Одеської області. Висловлено припущення, що «водний» фактор внаслідок неефективності хлорування води впливає на періодичність, циклічність і сезонність водно-обумовлених інфекцій ВГА (вірусний гепатит А) та РІ (ротавірусна інфекція), результатом чого є спорадична інфекційна захворюваність населення [6].

Встановлено, що захворюваність у Придунайському регіоні (особливо в м. Ізмаїл та окремих районах, які варіюються в залежності від груп хвороб) вірогідно вище по всім групам інфекційних захворювань (за винятком ВГА) та деяким групам неінфекційної захворюваності різних категорій населення [7].

Висновки.

1. Основними адаптаційними заходами до змін клімату для водного господарства півдня України слід вважати раціональне використання наявних водних ресурсів та їхній захист від забруднення.

2. Поверхневі та підземні водойми і питна вода в Одеській області, яка є однією із найбільш кризових у контексті водопостачання, слід розглядати як джерело перманентного епідеміологічного ризику.

3. Зважаючи на зростання біологічної загрози води всіх видів користування, слід визнати терміновим проведення епідеміологічних досліджень водно-обумовлених інфекцій.

Література:

1. Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2021 р. N 1363-р.

2. Стратегічні напрями адаптації до зміни клімату в басейні Дністра. ENVSEC. СЕК ООН. ОБСЄ. 2015. 72 с.

3. Сніжко С., Шевченко О., Дідовець Ю. Аналіз впливу кліматичних змін на водні ресурси України (повний звіт за результатами проекту). Центр екологічних ініціатив «Екодія». 2021. 68 с.

4. Розробка наукових засад адаптації водного господарства України до можливих змін клімату із врахуванням гідрологічних показників основних річкових басейнів. Звіт про виконання НДР. Державне агентство водних ресурсів України. Київ, 2011. 119 с.

5. Козішкурт О.В. Роль водного чинника в розповсюдженні вірусного гепатиту А в м. Одесі. *Вісник проблем біології і медицини*. 2005. № 2. С. 26–30.

6. Мокиєнко А. В. Вода и водно-обусловленные инфекции. 2-е изд. перераб. и доп. 2021. Т. 2. 408 с. URL: <https://repo.odmu.edu.ua:443/xmlui/handle/123456789/10873>

7. Мокієнко А. В., Ковальчук Л. Й. Українське Придунав'я: гігієнічні та медико-екологічні основи впливу води як фактору ризику на здоров'я населення. Одеса. Прес-кур'єр, 2017. 352 с.